

BIDEA

GURE HERRIKO GAUZAK COSAS DE NUESTRO PAÍS

JUAN SAN MARTIN

NAHI EZ DUGUNA FALTA DENEAN

Plaentzian eta Eibarren, lanari, beharra (biharra) deritzaio; zeren bizitzeko beharrezko ez balitz inork ez luke egingo.

Bi herriok beren historian oso langileak izan badira ere, hauetan ere, beste edonun bezala, inork ez du nahi lana egiterik; baina, beharra... Orain, krisis garaian gaudelarik, inork nahi ez zueña ere falta zaigu. Ez da gauza goxoa nahi ez dena ere falta izatea.

Baina herri hauetan falta ez dena, zera da, humorezko filosofía berezia. Lehengo esaldiak oroituz eta egungo gertaldietatik berrituz, bada oraindik ere zirikadetarako ahalmenik.

Gure egunotako doinuz holakoak entzuten dira:

—Biharrakin (lanarekin) gaizki gabillaz —zion plaentziar batetk besteari. Eta bestearen erantzuna:

—Ba, gu; egin ezinik.

—Ez dok izango! Kasik guztiak dabillaz gaizki eta zuek egin ezinik?

—Bai ba; egin ezinik, ez daukagulako.

—Biharrik eza, baltza dok.

—Biharrik ezak ez najok bildurtzen; txarragoa dok dirurik eza.

—Hori ez dok ezer. Ni oraindik txartuago nagok.

—Txarrago? Dirurik eza baino txarragorik ezer ba ete dagok?

—Bai.

—Zer?

—Zorrak.

Baina honentzat ere, gure filosofian bada erremediorik. Askok Urkin enterratuaz ordaintzen dituzte, larrialdieri aurpegia emanaz mundu honetan bardintzera heltzen ez badira. Gainera, zintzoena izan leike zorduna. Honegatik, Toribio Etxebarriak honako esaldi hau agertzen digu *Ibiltarixanak* liburu bikainaren 185. orrialdean: «Munduko ondrauak, zorrak, zaharrak badira ahaztu! eta barriak diranean, itxaro zahartu arte».

Placentziako biajante batek, Gabonetako loterian, mila pelta jokatu zituan numero batera, lagun bat esanaz: «Gorduak urtetzen bajostak milloi mordukoa izango dok eta nik orduan barre egingo jotsat krisisari».

—Ta...? Nora joango haiz bizitzen? Alikanterra, Kanariasera, Balenziara...?

—Ni, Eibarrera.

—Eibarrera?

—Bai. Ze, Eibarren beti dabik hego-haizia.

Autubatzailiak pizteko ere oso onak izaten dira krisis garaia. Elkarren berri jakin nahiez irrikitzten ibiltzen direnik aski izaten da. Baino, zaharrak berri, autubatzailien amorragarri. Lanaren gora-beherazko galdez Placentziako ugazaba batenga joan zan bati hara nolako erantzuna eman zion:

—Esportatzen hasiak gaituk.

—Zer?

—Txirtxil (kirker) kaiolak eta tronpak.

—Kontxo, kontxo! Orduan, dibisaz kobratuko dozue, ez dok?

—Ez. Trukean, perrejilla toneladaka eta hiru puntako txorizuak.

Krisis hoiek berekin dituzten estuasun eta larrialdiak. Euskalherazko esaera zaharra da, «Mikaela ta Peru bitxi; haserre diranean, diru gutxi».

Bakoitza bere zoroak darabi; baina mundua eta mundukoak, diruak.

—Zer, Kalisto? Ez daukak aurpegi onik. Ondoez itxura daukak.

—Ez, ez nabik ondo. Oraintxe natok medikuagandik.

—Da? igarri deuk?

—Ia bai.

—Ia...?

—Bai; hamar duro najeukazen eta zortzi kendu jeustaz.

Langile «Konbenioak» direla ta, goi eta behekoei komeni zaiena ezin erabakirik zebiltzan. Bizitzako beharrak guzientzat berdinak izanik ere goikoak eta behekoak ezin berdindurik. Beste ezer ez dutenak, humorea edukitzea ez da gutxi. Eta humorea behar ere legezko eskubideen alde oihuka jardutzeko. «Berdintasunaren alde. Gora behekoak! Behera goikoak!».

Behin, kaiñoi fabrikan konpondu eziña zebilen eta nagusi eta langileen artean «Delegado de trabajo» agertu zen, gertakizunen agiria jaso nahirik. Baino «delegado»aren aurrean ere aztabaidak sortu ziren. Eta, biharginen aldetik joan zen Arostegi delako batek, bere beroaldian:

—Zuek jauntxuok, jota garbitu egingo zaitugu!

—Ipini hori be agirian —esan zion nagusietako batek delegadoari.

Baina, Arostegik, esanez damutu gabe, laster asko erantzun zuen:

—Bai, baina jaboiakin.

Izan ere, Plaentzian ez dira zikin zaleak. Horregatik batek esaten zuen, bera oso «alabatua» zela. Bai horixe, zortzi alabaren jabe zenez.

Turkuak semeak esan zidanez, gu eibartarrok beti plaentziaren inbidiaz bizi ginela, Plaentzian plaentziarrak maioria diralako, eta Eibarren eibartarrak gutxien.

Bai. Gure mundu hau galdua da. Orain gogoratzen naiz meza nagusi ostean izan zen elkarritzetaz. Amerikanoak «Apolo» zeritzan koetea ilargiruntz bidali zutela eta itzuliko ote zen zalantzaz:

—Joan bai, joan egin dituk, baina kostako zaietako berriz lurrera itzultzea.

—Zergatik? Orain arteko koete guziak ondo etorri bai dituk.

—Oraingoan kostako zaielako mundua billatzea. Zeren, apaiak sermoian esan duenez, mundu hau galdua omen zegok.

* * *

El sentido del humor constituye una virtud nata, en algunos individuos más desarrollado que en otros. Pero hay lugares que son más propensos que otros. En el medio ambiente de los mismos se percibe que los habitantes están más predispuestos para el humor, incluso se llega a establecer como un ejercicio recreativo. Así viene a ser en Placencia y en Eibar. Y no digamos lo que ocurre entre los vecinos de ambos pueblos cuando entablan sus conversaciones. Entonces, entre bromas y veras, a menudo se pierde hasta la noción de la seriedad. Puyazo va y puyazo viene, así se entienden mutuamente un eibarrés y un placentino. Una de las pruebas más evidentes del sentido del humor es, por ejemplo, saber bromear hasta en situaciones adversas. Es decir, hasta en los momentos en que el propio humorista se halla arrastrado por las dificultades de la vida. Como prueba de ello, en el texto euskérico recojo unos cuantos chascarrillos, la mayoría muy recientes, que fueron creados y difundidos en ambos pueblos en torno a esta crisis económica que padece la industria metalúrgica.

En mis libros *Zirikadak* (1960) y *Eztenkadak* (1965) recogí una buena muestra de nuestra picaresca y socarronería, para dejar bien plantado este humor tan nuestro. Placencia, más que Eibar, es un arsenal de humor, y no de armas. Y le hubiera venido mejor el nombre de «Placencia del Humor». Seguro que hasta Vargas, el Hidalgo de Soraluce hubiera aceptado, porque de otro modo resultaría menos veraz el descubrimiento de América por Colón, según Vargas placentino y ni qué decir, dotado de buen humor.

He aquí otra muestra en vascuence, recogida un poco al azar, durante este período de crisis. Desde aquel que del trabajo tan poco deseado, pero necesario para ganar el sustento, dijo: «Quién hubiera creído que nos había de faltar hasta lo que no queríamos»; de ahí hasta la preocupación del que medita sobre la suerte de los astronautas del Apolo, que no podrán dar con la tierra, porque este mundo está ya perdido, según declaró el cura en su sermón.